

กลองยาวปากแฉ่ม
จังหวะชีวิตของชุมชน
โครงการสืบสานการเล่นกลองยาว

“เมื่อก่อนในตำบลเราเคยมีวงกลองยาววงใหญ่เป็นที่เลื่องลือ แต่ตอนหลังเริ่มหายไป”
คือจุดเริ่มต้นที่เยาวชนบ้านคลองคู้ ตำบลปากแจ่ม อำเภอเมือง จังหวัดตรัง ลูกขึ้นมา
ทำโครงการสืบสานการเล่นกลองยาว เพื่อสืบทอดและสานต่อเพลงกลองยาวของชุมชน
ให้คงอยู่ต่อไป

คุณค่าที่เกิดขึ้น

กลุ่มเยาวชนมีภาวะผู้นำ มีความรับผิดชอบ มั่นใจในตนเอง และกล้าแสดงออกมากขึ้นแล้ว
การเล่นกลองยาวยังทำให้ทีมงานเกิดสมาธิมากขึ้น ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนได้
ทั้งความคิดสร้างสรรค์ การเขียนบรรยายในวิชาต่างๆ ก็ดีขึ้น ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หลังเลิกเรียน
ที่สำคัญคือผู้คนที่มาสนใจการเล่นกลองยาวมากขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ใหญ่หันกลับ
มาปลุกกลองยาวให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง โดยปัจจุบันกลองยาวในตำบลปากแจ่ม เริ่มมีวงใหญ่ที่ค้อยๆ
ฟื้นตัวขึ้นมาเป็นลำดับ ล่าสุดมี 3 วง คือสายหน้าเขา สายหนองหอย และสายคลองคู้

“

จากลมหายใจที่รวยรินของการเล่นกลองยาวปากแจ่ม
วันนี้ทำให้ผู้คนหันมาสนใจการละเล่นกลองยาวมากขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ใหญ่หันกลับมาปลุกกลองยาวให้กลับมา
มีชีวิตอีกครั้ง...ปัจจุบันกลองยาวในตำบลปากแจ่ม
เริ่มมีวงผู้ใหญ่ที่ค่อยๆ พื้นตัวขึ้นมาเป็นลำดับ ล่าสุดมี 3 วง
คือสายหน้าเขา สายหนองหอย และสายคลองคู้ย

”

แม้ฝนจะตกๆ หยดๆ แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคแต่ประการใดสำหรับการฝึกซ้อมเพลงกลองยาว
ของกลุ่มนักเรียนโรงเรียนบ้านคลองคู้ย ตำบลปากแจ่ม อำเภอเมือง จังหวัดตรัง เพราะบทเพลงที่
พวกเขาเล่น กลองที่พวกเขาตี คือสิ่งที่คนรุ่นปู่รุ่นย่า เพียรพยายามรักษาและส่งต่อสืบกันมา

นั่นหมายความว่า...การฝึกซ้อมอย่างหนักหน่วง ไม่เพียงทำให้เกิดความชำนาญในบทเพลง
กลองยาว หากยังหมายถึง “วงกลองยาว” ที่เคยเป็นเหมือน “ลายเซ็น” ของบ้านปากแจ่มที่ว่า คราใดที่ชุมชน
หรือหมู่บ้านละแวกใกล้เคียงมีงานบุญงานกุศลวงกลองยาวจากบ้านนี้จะมีโอกาสแสดงอวดฝีมือให้ผู้คน
ได้รับรู้

“เมื่อก่อนในตำบลเราเคยมีวงกลองยาววงใหญ่เป็นที่เลื่องลือ แต่ตอนหลังเริ่มหายไป” โย-ไชโย เสนี
เด็กหนุ่มช่างสังเกตจากปากแจ่มบอก พร้อมๆ กับวิเคราะห์ว่า เสียงกลองยาวที่เจียบลง เพราะคนเริ่ม
ให้ความสำคัญกับวงดนตรีประเภทอื่น เมื่อรวมกับการขาดคนรุ่นใหม่สานต่อสืบทอด เสียงของ
“กลองยาวปากแจ่ม” อันเลื่องชื่อก็ค่อยๆ จางหายไปจากชุมชน

“แต่ชุมชนยังคงต้องการกลองยาวเสมอ เพราะในชุมชนยังมีกิจกรรมด้านศาสนา หรือกิจกรรมบันเทิง
ต่างๆ ยังต้องอาศัยเสียงจากเครื่องดนตรีพื้นบ้านชนิดนี้ เช่น งานทอดกฐิน งานทอดผ้าป่า งานแห่เรือ แห่พระ
งานเดือนสิบ งานสงกรานต์ เหล่านี้คือวิถีของชุมชนที่กลองยาวสามารถเติมสีสันให้ประเพณีดังกล่าว
มีเสน่ห์ยิ่งขึ้น” ครูวงศ์วิชญ์ แจ่มไข ครูโรงเรียนบ้านคลองคู้ยที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเรื่องดนตรีพื้นบ้าน
โดยเฉพาะกลองยาว ซึ่งให้เห็นความจำเป็นของชุมชนที่ยังต้องการให้มีวงกลองยาว

“แต่ปัญหาคือจะสร้างเยาวชนของเราอย่างไร ให้ภูมิใจในสิ่งที่ชุมชนมี...และร่วมกันสืบทอด”
และด้วยใจหทัยนี้ ครูวงศ์วิชญ์จึงพยายามตั้งวงกลองยาวเล็ก ๆ ขึ้นในโรงเรียนและฝึกเด็กชายหญิงที่รัก
และสนใจในเพลงกลองยาว หวังให้สืบทอดภูมิปัญญาของชุมชน

แต่กระบวนการฝึกของครูไม่ได้มีการเชื่อมโยงกับชุมชน วงกลองยาวของเด็ก ๆ จึงยังมีพัฒนาการ
ไม่มากนัก

และในฐานะแกนนำเยาวชนอย่างไรที่มองเห็นปัญหานี้ หากไม่คิดทำอย่างหนึ่งอย่างใด กลองยาว
ปากแจ่มคงเหลือเพียงตำนานที่ส่งต่อให้คนรุ่นหลัง

“ผมมองว่าถ้าไม่มีคนสืบทอด เพลงกลองยาวอาจจะหายไปเลยก็ได้”

เหตุผลแค่นี้ก็น่าจะเพียงพอที่ทำให้เยาวชนเพื่อนๆ ที่มีความสนใจและอยากจะทำสานต่อการตีกลองยาว
มาทำงานเพื่อหาแนวทางสร้างวงกลองยาวให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง ซึ่งก็เป็นจังหวะที่สงขลาฟอรั่มเปิดโอกาส

“เห็นวงกลองยาวมาตั้งแต่
ยังเด็ก อยากเล่นเป็นบ้าง
ได้อารมณ์ ครึกครื้น
น่าจะสนุก พอมีโอกาสก็เข้า
มาเล่น กลองยาวมีมาตั้งแต่
โบราณและ สมัยนี้ผู้คน
ไม่ค่อยเล่น อยากสืบสาน
เอาไว้”

ให้เยาวชนเข้าร่วมโครงการพลังพลเมืองเยาวชนสงขลา ไปจึงรวบรวม
เพื่อน ๆ และน้อง ๆ เขียนข้อเสนอโครงการสืบสานการเล่นกลองยาว
เพื่อสืบทอดและสานต่อเพลงกลองยาวของชุมชน

และโครงการที่เสนอ สะท้อนให้เห็นถึงการ “เอาจริง” ที่จะนำ
วงกลองยาวปากแจ่มให้กลับมายิ่งใหญ่อีกครั้ง

เมื่อตกลงกันว่าจะสืบทอดวงกลองยาวของชุมชน คำถาม
ชวนคิดต่อมาคือ จะสืบทอดอย่างไรไม่ให้วงกลองยาวต้องล้มหายตาย
จากไปอีก

ข้อเสนอของทีมคือต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนที่ฝึก
กลองยาวกับคนในชุมชน ซึ่งคนฝึกอาจไม่ได้มีแค่ทักษะการตีกลอง
แต่หมายถึงการได้เป็นส่วนหนึ่งของการรักษาภูมิปัญญาของชุมชน
ขณะที่ชุมชนก็ต้องเข้าใจว่า การเปิดโอกาสให้วงกลองยาวได้ออกไป
แสดงก็หมายถึงการเห็นคุณค่าและให้ความสำคัญกับมรดกของชุมชน

รวมพลังฟื้นกลองยาว

กลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มประกอบด้วยสมาชิกรุ่นเยาว์ คือ
เกมส์-ตนู หนูกุล เชมเบ้-ปรานันต์ ไซดิรัตน์ นักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 6 และ เหน่ง-เฉลิมศักดิ์ ชูจันทร์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนบ้านคลองคูย ส่วนเยาวชนอีก 3 คน ประกอบด้วย โย ใจ-ธิภากร
อินชัย และ อ่อม-จักรรินทร์ บุญรงค์

พระอ่อม ซึ่งกำลังอยู่ในเพศบรรพชิตเล่าว่า ครูวงศัวิษณ์ชักชวนให้
เข้ามาช่วยดูแลน้อง ๆ ในเรื่องจังหวะการเล่น เนื่องจากเห็นว่า ตัวเองพอจะ
มีฝีมือในการเล่นกลองยาวอยู่บ้างขณะที่ยังไม่ได้บวช แต่เมื่อครองเพศ
บรรพชิตแล้ว การเข้ามาช่วยงานเริ่มน้อยลง ทำได้เพียงช่วยแนะนำ
รับฟังเสียง หรือจับจังหวะในบางโอกาสที่ไม่ขัดต่อกิจของสงฆ์

ส่วน เหน่ง เกมส์ และเชมเบ้ บอกว่า อยู่ในชุมชนมกลองยาวของ
โรงเรียนคลองคูยอยู่แล้ว ซึ่งมีสมาชิกเป็นเพื่อน ๆ วยเดียวกันประมาณ
10 คน มีครูวงศัวิษณ์ช่วยดูแลและชักชวน พอเล่นได้บ้าง แต่ยังไม่มีความ
อย่างเป็นทางการ ที่ชื่นชอบกลองยาวเพราะสนใจเครื่องดนตรีพื้นบ้าน
ประกอบกับเพื่อน ๆ ทุกคนที่เข้าชุมชนนี้ชอบความสนุกสนานและจังหวะ
โจ๊ะ ๆ ของกลองยาวที่สร้างสีสันในงานพิธีต่าง ๆ เมื่อมีพิธี ๆ เข้ามาพร้อมเล่น
และชักชวนให้ทำโครงการจึงสนใจ

“การวางตัวเด็กในตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชิ้น
จะทำให้เด็กค้นหาตัวเองเจอมากขึ้น เพราะพื้นฐานความสามารถของเด็ก
แต่ละคนแตกต่างกัน แต่ไม่ยากที่จะสอน ขณะเดียวกันจิตวิญญาณของ
คนเป็นครูนอกจากให้วิชาความรู้แก่เด็กแล้ว ต้องมองให้ถึงความถนัด
และพรสวรรค์ของเด็กแต่ละคนด้วย”

“เห็นวงกลองยาวมาตั้งแต่ยังเด็ก อยากเล่นเป็นบ้าง ได้อารมณ์ ครึกครื้น น่าจะสนุก พอมีโอกาส
ก็เข้ามาเล่น กลองยาวมีมาตั้งแต่โบราณและสมัยนี้ผู้คนไม่ค่อยเล่น อยากสืบสานเอาไว้” เกมส์ อธิบาย
เหตุผลของการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวงกลองยาว

หลังจากรวบรวมกำลังพลเสร็จสรรพ กิจกรรมแรกคือศึกษาข้อมูลกลองยาวจากปราชญ์และผู้รู้
ในชุมชน โดยครูวงศัวิษณ์แนะนำตาเจียร เมืองราช และ ตาไซ แซ่ย่อง ที่มีศักดิ์เป็นลุงของเชมเบ้ด้วย

บรรยากาศการพบปะพูดคุยระหว่างกลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มกับปราชญ์ชาวบ้านเป็นไปอย่าง
สนุกสนาน ขณะที่แกนนำเล่าถึงวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการทำโครงการ ตาเจียรและตาไซก็ให้
คำแนะนำว่า ต้องหมั่นฝึกฝนอย่าได้ขาด และยินดีที่จะช่วยสอนลูกเล่นหรือเทคนิคต่าง ๆ ให้โดยไม่มีค่าใช้จ่าย
แต่อย่างใด

และเพื่อสร้างการรับรู้ถึงการทำให้โครงการ ให้คนในชุมชนหันมาเห็นความสำคัญและสนับสนุน
กลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มและปราชญ์ชาวบ้านจึงร่วมกันประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัครสมาชิกเพิ่มเติม
โดยใช้วิธีบอกกล่าวปากต่อปากและใช้รถยนต์ติดป้ายไวโนลแห่ไปตามหมู่บ้าน

“ตอนนั้นกลุ่มเป้าหมายรองของเราไม่ใช่เฉพาะเด็กในโรงเรียน แต่เป็นคนที่มีความสนใจการเล่น กลองยาว สามารถเข้าร่วมทีมกับเราได้ ไม่ได้กะเกณฑ์ว่าจะต้องเป็นเด็ก ผู้ใหญ่ หรือผู้สูงอายุ ไม่มีเกณฑ์อะไร ในการคัดเลือก ขอแค่มีความสนใจแล้วมาฝึกกันอีกที ถ้าเล่นไม่ได้ก็ฝึกจนเล่นได้ ตอนนั้นมีคนนอกสมัคร มา 20 กว่าคน มีทั้งวัยรุ่นและผู้ใหญ่ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มน้อง ๆ เยาวชนในโรงเรียน” โย เล่าถึงเหตุผล ของการประชาสัมพันธ์โครงการและการรับสมัครสมาชิกเพิ่มเติม

และผลของการทำประชาสัมพันธ์ทำให้กลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มมีสมาชิกจำนวนเพิ่มขึ้นและ เพียงพอที่จะตั้งวง

ฝึกซ้อมเพื่อฟื้นคืน

“สิ่งสำคัญที่สุดที่น้องๆ ทุกคนต้องมีนั่นคือ สมาริ เพราะจะทำให้เกิด ความผิดพลาดน้อยลงถ้าเล่นได้เหมือนตอนซ้อม มีสมาริก็จะไม่พลาด เล่นแล้วลุ่มบ้าง ตื่นเต้นบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เพราะบางคนมีพอมาดู แม่มาดู มีญาติพี่น้องมาดูก็ทำให้ตื่นเต้นได้ เมื่อฝึกบ่อยๆ จะทำได้ดีขึ้น”

วงกลองยาวประกอบด้วยเครื่องดนตรีหลัก ๆ ไม่กี่ชนิด คือกลองยาว ฉิ่ง ฉาบ กรับ ดังนั้นการเลือก เครื่องดนตรีที่เหมาะสมกับผู้เล่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ

ทั้งนี้ แขนงแต่ละคนถนัดกันคนละอย่าง โย ใจ้ และเกมส์ถนัดตีกลอง เหน่งถนัดตีฉิ่ง ส่วนแซมเบ้ สามารถจับจังหวะได้ดีประกอบกับเพื่อนที่เป็นแม่เพลงคนเก่าออกไป ครูวงศัวิษณ์จึงวางตัวแซมเบ้ให้ เป็นแม่เพลง

“เมื่อก่อนหนูตีฉาบอยู่ สักพักครูให้ลองมาตีกลองดู ตีไปตีมา ครูเลือกหนูเป็นแม่เพลงคือ ให้เป็นคนตีกลองขึ้นจังหวะคนแรกหรือคนนำจังหวะ เพราะแม่เพลงอีกคนเขาออกไป ครูเลยให้เรามาเป็นแม่เพลงแทน” แซมเบ้เล่า ซึ่งคนในทีมการันตีว่าแซมเบ้ทำหน้าที่แม่เพลงได้อย่างเฉียบคม

และหน้าที่ “แม่เพลง” นอกจากจะเป็นตัวยืนในการนำจังหวะแรกแล้ว ยังสามารถตีชัดจังหวะ หรือ เรียกว่า “ลูกชัด” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการไปชัดจังหวะ แต่หมายถึงลูกเล่นในการตี เพื่อปลุกให้เกิดความ เร้าใจในจังหวะนั้น ๆ มากขึ้นไปอีก ซึ่งจะทำให้จังหวะที่เล่นสอดประสานและมีความสุขสนุกสนานมากขึ้น

ขณะที่ครูวงศัวิษณ์บอกว่า นอกจากมองถึงความชอบของเด็กแต่ละคนแล้ว การวางตัวเด็กใน ตำแหน่งที่เหมาะสมสำหรับเล่นเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นจะทำให้เด็กค้นหาตัวเองเจอมากขึ้น เพราะ พื้นฐานความสามารถของเด็กแต่ละคนแตกต่างกัน แต่ไม่ยากที่จะสอน ขณะเดียวกันจิตวิญญาณ ของคนเป็นครูนอกจากให้วิชาความรู้แก่เด็กแล้ว ต้องมองเห็นถึงความถนัดและพรสวรรค์ของเด็ก แต่ละคนด้วย

เช่นเดียวกับใจ้ที่มีพื้นฐานการเล่นดนตรีไทยมาก่อน การตีกลองยาวจึงไม่ยากเกินความสามารถ เพราะใจ้จบศิลปกรรมศาสตร์ สาขาดนตรีไทย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา โดยใจ้เริ่มฝึกฝนดนตรีไทย ทุกประเภทมาตั้งแต่อยู่ประถมศึกษาปีที่ 4 จึงง่ายที่จะต่อเพลง เข้าจังหวะกับสมาชิกในวง

สำหรับ โย ซึ่งไม่มีพื้นฐานการตีกลองมากนัก แต่ก็พร้อมเรียนรู้ “ผมเล่นไม่เป็นเลย แต่ก็ถามตัวเองว่า แล้วทำไมไม่เล่นให้เป็น จึงต้องฝึกหนักกว่าคนอื่น ๆ โดยมีครูวงศัวิษณ์คอยให้คำแนะนำ และฝึกสอนจังหวะ การตีอย่างใกล้ชิด”

ส่วนเหงะและเกมส์ แม้จะแอบบ่นอยู่บ้างตามประสา เพราะการตีกลองยาวแรก ๆ จะรู้สึกเจ็บมือ โดยทั้งคู่ยอมรับว่ามีที่ข้อบ้าง แต่ก็อาศัยความคุ้นชิน พยายามทำความเข้าใจ และเล่นอย่างต่อเนื่อง จะทำให้เรียนรู้ที่จะผ่านจังหวะการตี

ในส่วนของการเล่นซ้อมแกนนำจะใช้เวลาว่างหลังเลิกเรียนเป็นเวลาฝึก มีครูวงศัวิษณ์เป็นคนสอนหลัก มีปราชญ์ชาวบ้านมาช่วยต่อเพลงตามวาระโอกาส

“เด็ก ๆ ตั้งใจซ้อมกันมาก นอกจากจะเข้ามาอยู่ในชมรมกลองยาวเพื่อฝึกตีกลอง หลังเลิกเรียน ก็ยังซ้อมกันต่อ เห็นถึงความตั้งใจของทุกคน”

ลงสนามฝึกปรือฝีมือ

งานเปิดตัวครั้งแรก เป็นการไปช่วยงานศพของคนในชุมชนคลองคู้ แม้จะเป็นงานเล็ก ๆ แต่ก็สร้างความประหลาดให้กับทีมไม่น้อย เล่นผิดบ้างถูกบ้าง คร่อมจังหวะบ้าง แต่ในวันนั้นทำให้ทุกคนได้เห็นถึง ศักยภาพของเยาวชนในท้องถิ่น จากนั้นกลองยาวทั้งวงกลับมาซ้อมใหม่ กำลังใจเริ่มมา เพราะครูวงศัวิษณ์ บอกว่าอีก 1 เดือน จะมีโชว์ที่ต่างจังหวัด

และงานโชว์ตัวครั้งแรกอย่างเป็นทางการ คืองานด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องไปเล่นที่จังหวัด นครศรีธรรมราช โดยผู้จัดงานประสานผ่านครูวงศัวิษณ์ ความตื่นเต้นยิ่งกว่าตอนเล่นในหมู่บ้านมีมากขึ้น เป็นร้อยเท่า ความประหลาดเริ่มมาเยือนทั้งวง เพราะงานนี้มีคนให้ความสนใจล้นหลาม

“พยายามพูดคุยกับน้องๆ ว่าเราเล่นได้นะ เราต้องทำได้ ตอนนั้นในทีมมีประมาณ 10 คนที่ไปเล่น พยายามสร้างขวัญกำลังใจให้น้อง บอกเขาว่าเล่นให้เหมือนตอนซ้อม มีบ้างบางจังหวะที่เล่นแล้วล้มไปเลย ชาวบ้านก็หัวเราะกัน เราก็เอาใหม่เริ่มกันใหม่ ไม่เป็นไร วันนั้นเล่นไป 2 รอบ รอบละ 20 นาที” โย เล่าถึงวิถีปลูกขวัญและกำลังใจของลูกทีมก่อนขึ้นโชว์ แม้ที่นั่นตัวเขาเองจะรู้สึกตื่นเต้นไม่น้อยไปกว่าน้องก็ตาม เพราะการสร้างขวัญกำลังใจคือสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของการแสดง

“มีคนดูเยอะมาก อายด้วย ตอนซ้อมผมไม่อาย เพราะมีแต่พวกเรา อีกอย่างยังดีอยู่ประสบการณ์ ความรู้สึกวันนั้นบอกไม่ถูก ใจเต้นตึก ๆ ๆ ๆ ก็คือตั้งใจทำตรงนั้นให้ดีที่สุด” เกมส์ สะท้อนความรู้สึกครั้งแรกที่ได้โชว์ตัวต่างจังหวัด

เช่นเดียวกับหน่อง บอกว่า รู้สึกตื่นเต้นมาก ไม่เหมือนกับตอนซ้อม เพราะตอนซ้อมมีเฉพาะเด็กในหมู่บ้านมาดู แต่การไปแสดงครั้งนี้ สำหรับตนคือการเล่นกลองยาวในแบบที่จริงจัง มีคนดูนับร้อยคน ความประหม่าย่อมมีเป็นธรรมดา

ส่วนแซมเบ้บอกสั้นๆ ว่า รู้สึกอาย แต่ยังสามารถออกสีลาการตีลูกซัดได้ พร้อมยอมรับว่า แม้วันนั้นยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร แต่ก็ทำเต็มที่และทำดีที่สุดแล้ว

ขณะที่โจบอกว่า หากทีมได้ออกงานบ่อยๆ คงสามารถลดความตื่นเต้นลงได้ เพราะจะมีความมั่นใจในการเล่นมากขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องธรรมดาของการแสดงโชว์ แต่สิ่งสำคัญที่สุดที่น้องๆ ทุกคนต้องมีนั้นคือสมาธิ เพราะจะทำให้เกิดความผิดพลาดน้อยลง

“ถ้าเล่นได้เหมือนตอนซ้อม มีสมาธิก็จะไม่พลาด เล่นแล้วล้มบ้าง ตื่นเต้นบ้างเป็นเรื่องธรรมดา เพราะบางคนมีพ่อมาดู แม่มาดู มีญาติพี่น้องมาดูก็ทำให้ตื่นเต้นได้ เมื่อฝึกบ่อยๆ จะทำได้ดีขึ้น”

ซึ่งการแสดงในครั้งนั้น หลายคนในทีมพูดเป็นเสียงเดียวกันว่ารู้สึกภูมิใจและประทับใจกับงานโชว์ครั้งแรกในต่างถิ่น

ปรับจังหวะ สู้กลองยาวมืออาชีพ

“หากจะออกงานครั้งที่สอง ต้องให้เกิดความชำนาญมากกว่านี้ ถ้าไปเล่นแล้วล้ม วงเราหน้าแตกแน่ ครั้งแรกที่เกิดความผิดพลาดนั้น มองว่า เราซ้อมน้อยเกินไป ยังไม่เกิดความชำนาญมากพอ ถ้าจะไปออกงานต้องเป๊ะๆ คือต้องซ้อมให้ถึงลูกถึงคน พุดง่าย ๆ คือถ้าไปเล่นโชว์ คนต้องไม่เบื่อก่อนที่จะฟัง ต้องเล่นให้คนเกิดความคึกคะนองให้ได้” โย กล่าว

“หากเล่นแล้วล้ม คุณจังหวะไม่ได้ สุดท้ายก็จะไม่รอด ทางออกคือซ้อมให้มากขึ้น รวมถึงความเป็นทีมที่ต้องสามัคคีกัน ต้องเล่นให้พร้อมกัน ขึ้นและจบพร้อมกัน จะทำให้วงกลองยาวเล่นได้สวยงาม น่าชื่นชม ดังนั้นการกลับมาทบทวนจังหวะ ถอดบทเรียนของการโชว์ครั้งก่อน ทำให้ทีมเห็นถึงความผิดพลาดและแก้ไขได้ถูกจุดยิ่งขึ้น”

ถึงความมุ่งมั่นในทีม พร้อมระบุว่า หากเล่นแล้วล้ม คุณจังหวะไม่ได้ สุดท้ายก็จะไม่รอด ทางออกคือ ซ้อมให้มากขึ้น รวมถึงความเป็นทีมที่ต้องสามัคคีกัน ต้องเล่นให้พร้อมกัน ขึ้นและจบพร้อมกัน จะทำให้วงกลองยาวเล่นได้สวยงามอาชีพ

ดังนั้น การกลับมาทบทวนจังหวะ ถอดบทเรียนของการโชว์ครั้งก่อน ทำให้ทีมเห็นถึง **ผิดพลาดและแก้ไขได้ถูกจุดยิ่งขึ้น**

นอกจากนี้ยังและใจเห็นว่า การฝึกซ้อมในพื้นที่กับปราชญ์ชุมชนของตัวเองอาจจะจำไป จึงพากลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มไปทัศนศึกษาออกพื้นที่ โดยมีเป้าหมายที่วังเทพทาโร หรือวังมังกร 88 ตัว ตั้งอยู่ที่ตำบลชากอบ อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง ซึ่งสร้างขึ้นจากฝีมือของ **ครูจรรยา แก้วละเอียด ศิลปินพื้นบ้านจังหวัดตรัง สาขานันทนาการ ประจำปี 2543** เคยตั้งคณะกลองยาวชื่อคณะบ้านชากอบ ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็นคณะทวิภูมิปัญญา ซึ่งมีจุดเด่นคือการใช้ทำรำประกอบการแสดงกลองยาว รวมทั้งได้รับรางวัลด้วยพระราชทานการแข่งขันกลองยาวรุ่นผู้ใหญ่จากสมเด็จพระเจ้าลูกเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ในปี พ.ศ.2545

“เป้าหมายคืออยากให้เห็นน้อง ๆ เรียนรู้ถึงจังหวะลูกเล่นใหม่ ๆ จากคนที่ได้ชื่อว่าเป็นศิลปินแห่งชาติ ซึ่งน้อง ๆ ก็ได้เรียนรู้ถึงเทคนิคแพรวพราวมากขึ้น ได้ความสนุกสนานด้วย เพิ่มความมั่นใจให้เขากลับไปด้วย พอกลับมาฝึกซ้อมกันที่โรงเรียนทำให้แต่ละคนเริ่มมีพลังมากขึ้น เรากลับมาปรึกษากันว่า จังหวะที่ปราชญ์สอนจะเอามาปรับใช้ได้อย่างไร เพราะเป็นจังหวะยากและคนในกลุ่มไม่มีใครรู้มาก่อน และเราควรเอาจังหวะนี้มาลองเล่นกันในกลุ่มบ้าง” โย บอกการเรียนรู้ในพื้นที่

หลังจากศึกษาดูงานนอกสถานที่แล้ว การซ้อมยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผลตอบรับจากชุมชนเริ่มมีมากขึ้น ทั้งงานบุญ ทอดกฐิน แห่เทียนพรรษา งานบุญเดือนสิบ หรืองานชักพระ ความประหม่าในครั้งแรกเริ่มลดลง เมื่อชาวบ้านเริ่มเข้ามาร่วมรำในขบวนมากขึ้น ความผิดพลาดก็เริ่มน้อยลง ตามมาด้วยความสนุกสนานในงาน หลังจากจังหวะกลองยาวเข้ามาช่วยกระชับช่องว่างระหว่างวัยให้แคบลง

ชีวิตชีวาของกลองยาวปากแจ่ม

ความสนุกสนานของจังหวะดนตรีกลองยาว ถูกถ่ายทอดผ่านเรียวกีฬาของบอบบางของเด็กและเยาวชน แม้ไม่ถึงกับนับหนึ่งใหม่ แต่ก็ได้ประสบการณ์ ได้รับกรกล่าวขานถึงปากต่อปาก แม้ในช่วงเริ่มต้นส่วนใหญ่จะเป็นงานเล่นฟรี ไม่มีค่าตอบแทน หรือบางทีมีบ้างที่ได้ค่าน้ำมันรถ เพราะถือว่าหาเวทีเพื่อเป็นการเปิดตัวประชาสัมพันธ์บ้าง แต่พวกเขาก็คิดถึงรายได้ที่พอจะเป็นค่ากิน ค่าเครื่องดื่มให้กับน้อง ๆ หรือเป็นทุนสำหรับซ้อมแซมกลอง หรือการทำกลองขึ้นมาใช้เอง

“เรายังไม่มีช่างและอุปกรณ์ที่จะทำกลองยาวได้เพียงพอ เพราะใช้ทุนเยอะ ตอนนี้อุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ใช้ของโรงเรียนส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งก็ซื้อจากงบประมาณโครงการ เก็บไว้ส่วนหนึ่งไว้ซ่อมบำรุงเท่านั้น” ทีมงานบอกเล่าถึงค่าใช้จ่ายของวง

จากลมหายใจที่รยรินของกลองยาวปากแจ่ม วันนี้เป้าหมายที่ทีมงานตั้งไว้เริ่มเป็นรูปเป็นร่าง นั่นคือ การยอมรับจากคนในชุมชน ทำให้ผู้คนหันมาสนใจการเล่นกลองยาวมากขึ้น และเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้ใหญ่หันกลับมาปลุกกลองยาวให้กลับมามีชีวิตอีกครั้ง

“กลองยาวให้ความสนุกสนานต่อชาวบ้าน และวงกลองยาวอยู่กับประเพณีไทยมาแต่อดีต มีงานชาวบ้านก็จะนึกถึงกลองยาวเป็นอันดับแรก ตอนนี้ไปเล่นที่ไหน สังเกตง่าย ๆ ถ้ามีคนออกมาแจ่มด้วยรำด้วย ก็แปลว่าเราเล่นเก่งในระดับหนึ่งแล้ว” โยสะท้อนถึงประสบการณ์ที่ผ่านมาระหว่างการโชว์

ปัจจุบันกลองยาวในตำบลปากแจ่ม เริ่มมีวงผู้ใหญ่ที่ค่อย ๆ พื้นตัวขึ้นมาเป็นลำดับ ล่าสุดมี 3 วง คือสายหน้าเขา สายหนองหอย และสายคลองคู้ย

โย อธิบายเพิ่มเติมว่า วงกลองยาวที่กำลังฟอร์มวงอยู่ตอนนี้ เป็นวงดั้งเดิมที่คลองคู้ย ซึ่งเป็นวงของผู้ใหญ่ในชุมชน ซึ่งเวลาไปเล่นจะมีทั้งกลองยาวเยาวชนและกลองยาวสายคลองคู้ย ที่สามารถเล่นได้เข้าหากันอย่างสนุกสนาน โดยกลองยาวสายคลองคู้ยได้เข้ามาขอเพลงและขอจังหวะจากกลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มด้วย

“ดีใจที่จะมีวงกลองยาวเกิดขึ้นมาอีกนอกจากวงของเรา ไม่เคยคิดว่าเขาจะมาเป็นคู่แข่งกับเรา เพราะก่อนหน้านี้เขาเป็นวงเก่าอยู่แล้ว เขาคงได้แรงบันดาลใจ เลยอยากปลุก อยากสร้างของเขาขึ้นมาใหม่ พอเขามาขอจังหวะเราก็ให้เขาไป ถือเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันไปทั้งจังหวะใหม่จังหวะเก่าไม่ได้ปิดบังกัน”

“การเล่นกลองยาวทำให้เขามีสมาธิมากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนได้ ทั้งการสร้างสรรค การเขียนบรรยายในวิชาต่างๆ ก็ดีขึ้น จากที่ก่อนหน้านี้ยอมรับว่า ไม่เป็นโล่เป็นพาย ชอบเที่ยวเล่น ยิงนก ตกปลา เมื่อมาตีกลองทำให้มีสมาธิจดจ่อกับการเรียนมากขึ้น และที่สำคัญได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หลังเลิกเรียน”

จากจังหวะกลองยาว...สู่จังหวะชีวิต

กลุ่มกลองยาวเด็กปากแจ่มยังคงมุ่งมั่นฝึกซ้อมเพื่อสืบทอดกลองยาวปากแจ่มให้คงอยู่ต่อไป การฝึกซ้อมนอกจากจะได้ฝึกปรือฝีมือให้เชี่ยวชาญและชำนาญยิ่งขึ้นแล้ว ยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวทีมงานหลายอย่าง

“มีความรับผิดชอบมากขึ้น เราจะทำตัวเหมือนเดิมไม่ได้แล้ว เพราะตอนนี้เราเข้าวงการมีน้องๆ มีอาจารย์ จึงต้องปรับตัวให้ตรงต่อเวลา มีภาวะผู้นำมากขึ้น เมื่อก่อนผมเป็นคนไม่กล้าแสดงออกเลย คุยไม่เก่ง ไม่ค่อยพูด แต่โครงการนี้สร้างความมั่นใจให้ผมมากขึ้น” โย ย้อนมองตัวเองหลังถ้ามถึงความเปลี่ยนแปลงและสิ่งที่ได้เรียนรู้

เช่นเดียวกับโจ้ ที่บอกว่า รู้สึกดีใจที่ได้รับโอกาสฝึกฝนเยาวชนชนให้ทำกิจกรรมร่วมกัน โครงการนี้ทำให้เขาค้นพบศักยภาพของตัวเองในการฝึกสอนเด็ก จากที่ไม่เคยคิดว่าจะทำได้ ก็ทำได้ ทำให้เขามั่นใจมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันภาพฝันที่เคยคิดว่า การละเล่นกลองยาวสามารถสร้างอาชีพให้ชุมชนได้ น่าจะเป็นจริงได้ในเร็ววัน เพราะทั้งในและนอกชุมชนมักจะมีงานบุญหรือประเพณีที่ล้นแถมมีคนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น

ส่วน เกมส์ บอกว่า การเล่นกลองยาวทำให้เขามีสมาธิมากขึ้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนได้ ทั้งความคิดสร้างสรรค์ การเขียนบรรยายในวิชาต่างๆ ก็ดีขึ้น จากที่ก่อนหน้านี้เกมส์ยอมรับว่า ไม่เป็นโล่เป็นพาย ชอบเที่ยวเล่น ยิงนก ตกปลา เมื่อมาตีกลองทำให้มีสมาธิจดจ่อกับการเรียนมากขึ้น และที่สำคัญได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์หลังเลิกเรียน

เช่นเดียวกับเซมเบ้ ทายาทปราชญ์ชุมชน ที่เชื่อว่าการเล่นกลองยาวเก่งไม่ได้ขึ้นอยู่กับสายเลือดหรือความเป็นทายาทเท่านั้น แต่อยู่ที่การฝึกซ้อม มีใจรัก และอดทนก็สามารถทำให้เล่นเก่งขึ้นได้

“โครงการนี้นอกจากจะทำให้ได้เล่นกลองยาว ได้สืบสานวัฒนธรรมไทยแล้ว ยังทำให้เราได้สอนน้องๆ ชั้น ป.4-ป.5 เพราะที่โรงเรียนจะมีการลดเวลาเรียน เราสามารถเอาเวลานั้นมาเอามาซ้อมและสอนน้องๆ ในวง ซึ่งที่ผ่านมาพ่อแม่ก็ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในเรื่องการเล่นกลองยาว”

เช่นเดียวกับหน่งที่สะท้อนถึงว่า ที่ผ่านมามีรู้จักคำว่าจัดการเวลา บ่อยครั้งที่หน่งมาสาย แต่ ณ วันนี้ เขาสามารถจัดการเวลาได้ดีขึ้น เนื่องจากต้องเรียนและฝึกซ้อมกลองยาวไปด้วย แม้ว่าไม่ถนัดแต่เขาก็สามารถทำได้

“ได้เรียนรู้เรื่องตรงต่อเวลา รู้จักจัดลำดับความสำคัญของงานทำให้สามารถทำทุกอย่างได้ราบรื่นขึ้น เวลาที่เขานัดมา หน้าที่ของเราคือมาให้ตรงเวลา เมื่อก่อนมาสาย เดี่ยวนี้รู้สึกว่าการจัดการได้ครับ ส่วนการเล่นกลองยาวทำให้รู้สึกดี มีความสุข และสนุกในการเล่นแต่ละครั้ง พ่อแม่ก็สนับสนุน เขาเคยมาดูผมเล่น เขาบอกว่าเก่งดี”

ทั้งนี้ โยและโจ้ยอมรับว่า นอกจากการเติมเต็มความสามารถของลูกทีมแล้ว การยกระดับในเรื่องเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของทีม หรือการมีนางรำจะทำให้ทีมดูมีสีสันมากขึ้น รวมทั้งการนำเครื่องดนตรีชิ้นอื่นมาบรรเลงร่วมด้วยจะทำให้กลองยาวเด็กปากแจ่มสมบูรณ์แบบยิ่งขึ้น

“ถ้าถามว่าขาดอะไร ก็ขาดคนที่จะมารำด้วยครับ ถ้ามีชุดจะช่วยยกระดับไปได้อีกขั้นหนึ่ง แต่จะดีขึ้นไปอีกถ้าใจเป่าปี่เป็นแล้วเอาปี่มาแจม หรือมีเครื่องดนตรีชิ้นอื่นเข้ามาแจมด้วยจะเกิดเป็นวงใหญ่ที่สนุกมากขึ้น เพราะหากใช้มุขเดิมๆ บางครั้งก็เบื่อ การประยุกต์เอาปี่ หรือคีย์บอร์ดเข้ามาแจมด้วย เหมือนตอนไปเล่นงานศพที่มีการเอาพิณมาติดด้วย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ทุกคนเล่นและชาวบ้านมีส่วนร่วมด้วยกันมากขึ้น สนุกขึ้น”

สำหรับการรับส่งไม้ต่อ โยและโจ้บอกว่าในปีหน้าทั้งสองคนจะวางบทบาทเป็นโคชคอยดูแลน้องๆ เป็นหลัก โดยดันเด็กรุ่นเก่าให้ขึ้นมาเป็นรุ่นพี่ที่สามารถสอนรุ่นน้องได้ และสร้างเด็กรุ่นใหม่มาเสริมวงให้แข็งแกร่งยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันงานที่ต้องทำอย่างเร่งด่วนคือการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือองค์ความรู้เกี่ยวกับกลองยาวที่ได้มาจากปราชญ์ชุมชนให้เป็นชิ้นเป็นอันมากขึ้น เพื่อเป็นหลักสูตรกลองยาวของท้องถิ่นเพื่อการสืบทอดต่อไป

ส่วนใหญ่เป็นโน้ตเพลงซึ่งยังเป็นเพียงการเก็บบันทึกในรูปแบบเล่มที่ยังไม่สมบูรณ์มากนัก โดยโยเชื่อว่านี่คือการส่งต่อพลังและเป็นการสร้างเยาวชนให้สืบสานกลองยาวแบบรุ่นต่อรุ่น ทำให้วัฒนธรรมกลองยาวถ่ายทอดไปได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เพราะใจรักและการไม่นิ่งดูตายของกลุ่มกลองยาวปากแจ่ม บวกกับความมุ่งมั่นเรียนรู้พยายามฝึกซ้อม ล้มบ้าง ตีบ้าง หน้าแตกบ้าง แต่พวกเขาก็ไม่ย่อท้อ อดทนเพียรพยายาม จนวันนี้เสียงกลองยาวที่เคยหายไป หวนกลับคืนสู่ชุมชนบ้านคลองคู้ยอีกครั้ง จังหวะดนตรีที่สนุกสนานสร้างความมีชีวิตชีวาและความเบิกบานให้แก่ชาวบ้าน การันตีได้จากรอยยิ้มยามรำรำไปตามจังหวะ ป๊ะเท่งป๊ะ ป๊ะเท่งป๊ะ อะ ป๊ะเท่งป๊ะ...

โครงการกลองยาวปากแจ่ม

ที่ปรึกษาโครงการ	ครูวงศวิษณ์ แจ่มไข่ โรงเรียนบ้านคลองคู้ย
ทีมงาน กลุ่มเยาวชนชุมชนคลองคู้ย ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง	
ไชโย เสนี	ธิภากร อ้นซ้าย
จักรรินทร์ บุญรงค์	ดนู หนูกุล
ปราณันต์ โชติรัตน์	เฉลิมศักดิ์ ชูจันทร์